

לזכר לאה פוקס ומשפחתה מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)

את ר' סאני איני זוכר. הוא נפטר בגיל צעיר והשאיר אחריו אלמנה עם 6 ילדים.

על רעיתו לאה ברצוני לכתוב מספר שורות לזכרה ולזכר משפחתה. אחרי מות ר' סאני לקחה היא - סאניחה - כפי שקראו לה בדרושקופול, את ניהול הבית. כאשת-חיל מובהקת ובעלת מרץ ומסירות לילדיה התחילה להתפרנס מאפיית לחם, ומזה התפרנסה בדוחק. נוסף לעבודת הפרך הזו לא הזניחה את ילדיה והיתה להם אם ואב גם יחד.

פייגה, בתה הגדולה, נסעה למרחקים, אברהם עלה ארצה ושלח מיד "דרישה" לנעמי

ולאה נשארה עם יוס'ל, בריינדל, ושפרינצה'לי. מרצה הרב לא עזבה ולא נשברה גם לאחר האסון של יוס'ל, חברי הטוב, אשר נורה ונהרג בנסיונו להימלט מכלא לוצק, ששם ישב בעד פעילותו הפוליטית.

על יוס'ל: מטובי הנוער בדרושקופול, חינוכו היה ככל בני עיירתנו. ביקר שנה בביה"ס "תרבות" בביתו של ר' מוניה גרשפלד ז"ל. אבל יוסל נמשך ללימודים. שקוע היה בלימוד "תלמוד" אצל הרב וליצקר ז"ל וגם בלימודיו אלה התבלט בחריפותו והתמדתו. למד גם עברית אצל טובי המורות בעיירה, כגון: שרה בוקסער, צופיה קיפר ואחרות.

כשנתארגנו תנועות הנוער החלוציות בעיירתנו היה יוס'ל אחד הפעילים ונשא בעול של תנועת החלוץ-הצעיר. "המשולש" הגדול והקדוש שהיה "חיים" (בשבילו: 1) עם (2) מולדת (3) שפה. כל מי שהכירו הבחין בו יפה התגלמות המשולש הזה.

יוס'ל היה בחור טוב, איש אמת, חבר יקר ואדיב לזולתו, בעל טוהר מידות. כל אלה היו סימני היכר בו. וכמה מצער הדבר כי דוקא לפני יציאתו

לקיבוץ הכשרה והגשמת חלומי לעלות ארצה, נתפס לרעיונות זרים ו"אידיאות זרות" ושילם בחייו כמו יתר חבריו: וולף דאניק, יקותיאל ביקוב ואחרים. ושוב על האם לאה, גם אז היא לא נשברה, כי הבינה לרוח הזמן ולרוח בנה יוסף. ואת אשר לא הבינה – הרגישה בחוש המיוחד בו מחונן כל לבב אש. לאה היתה בעלת רגש אצילות וחביבה על כל יודיעה. למרות סבלה הרב ידעה להאיר פנים ולשאת את יגונה וסבלה מבלי שסביבתה תרגיש בכך. ביתה היה פתוח והומה תמיד מרוב נוער, כי לכל ילדיה היו חברים. כשלא היה לנו, להחלוץ הצעיר לשלם שכר דירה עבור הסניף אצל צביק, היינו מקיימים את השיחות אצל סאני-חה בבית. את שירי הארץ הראשונים שרנו בביתה, ואצלה גם נשמע היה הדיבור העברי. כשעליתי ארצה – נכנסתי אל לאה להפרד ממנה ומבני ביתה. אסור היה לפרסם את דבר עלייתי ארצה, כי היתה זו עליה בלתי ליגלית, אך סאני-חה רשאת היתה לדעת זאת. עד היום מצלצלים באזני דבריה: "הלואי וואלט איך דערלעבט צו בעגלייטען יוסעלען קיין ארץ ישראל. לא זכתה... אסיים: בעלת נפש אצילה, לב טהור, יד פתוחה, שכל חריף ובעלת יזמה ומרץ. כזאת היתה לאה פוקס ז"ל.

בנימין בן-אריה (שרגיל)

ליפה רובינשטיין מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)

מהכפר פצי' יחוסט

דרושקופולי. השם בלבד מעורר בי חוויות מימים עברו. זכרונות על הורים, אחיות, דודים ודודות, קרובים וחברים. לעיתים הנני שוקע בהרהורים נוגים ולנגד עיני עולים אנשיה וקורותיה של עיירתנו, בני משפחתי וחברי שעימם גדלתי, והלב דואב מהמחשבה שכולם אבדו, בין המתים הם ואינם עוד.

כמו בסרט עוברים לפני מאורעות החיים בבית אבי ז"ל ובבית"ס, ב"חדר", בחברת הנוער החלוץ הצעיר. תקופת לימודי ב"חדר" אצל משה שיעס, שלום אבא-ס, שמואל יענקל-ס רבני עיירתנו. הנני רואה אותם ביגונם ובשמחתם, בימי חג וימי חול, בחנויות ובבתי הכנסת. הנוער כולו שוקק חיים וחדור אמונה, חולמים ושואפים לעלות ארצה. כיצד ניתן פתיל חיהם ללא עת ? נזכרתי באחת הפעולות של החלוץ-הצעיר הקשורה עם יהודי כפרי וליפה שמו. ברצוני להעלות זאת על הניר ועל ידי כך להזכירנשמות טהורות. על מנת לעזור לחבר לנסוע להכשרה זקוקים היינו לכסף. בקשנו מאת דוד (אח אמי) ליפה רובינשטיין, שהיה ה"ז'ונצה" (מנהל) אצל הגרף ונייביץ. ליפה היה איש בעל טוהר מידות, ענו ונקי-כפיים, מאמין אמונה נעלה באדם, קרוץ בתכונות אלו היה ליפה רובינשטיין ז"ל. נתקבלנו לעבודה בהתערבותו של ליפה ושוכנו בחוה בפצ' יחוסט.

היה זה בימי האביב, יצאנו לשדה לפני עלות השחר, רתמנו את הסוסים לעגלה ועליה העמסנו מחרשה ומשדדה ויצאנו לחרוש ולעבוד מחוץ לכפר. הפריץ בא לבקר, להיוכח אם אמנם אין "יהודים" עובדים בשדה ואם ה"ז'יד" שלו ר' ליפה לא הוליכו שלל. הגויים הסתכלו בנו בזלזול ובחשדנות ובתנאים כאלה עבדנו שעות רבות.

לפי דרישתו של ר' ליפה היה עלינו להתפלל בשבת ובכפר היה "מנין". יום אחד, נפצע נכדו של ר' שמואל יענקלס ז"ל, יחיאל סטמפל. אשתו, טמה, וילדיה טיפלו בו במסירות יוצאת מן הכלל. לאחר זמן הועבר יחיאל לבית החולים למירקבי ושם טפלה בו המשפחה היהודית היחידה בכפר, משפחת קליין. הם טיפלו בו כבבנם עד שהבריא וחזר לאיתנו.

מנקרת במוחי המחשבה – על שום מה היה סופם של היהודים כה מר. האם לא ניסו כלל להתקומם נגד תליניהם ? לדאבון לבנו אין איש יודע לתת תשובה

ברורה לשאלה המכאיבה. סוד זה, שירד לקבר-אחים יחד עם מיליוני הקדושים, אינו נותן מנוח ללבנו הפצוע.

ואם הזקנים-כך - הרי היו בבחינת דור המדבר. אך הנוער שלנו זה שחונך על מיטב תנועות התחיה הלאומית, איך עונו ונרצחו ע"י חזירי יער מטורפים - אוקראינים בני הכפרים הסמוכים. האמנם לא היתה כל אפשרות להתמרד ולהתגונן. אכן, חידה גדולה היא, קשה ומכאיבה!

ולא עמדו לו, לר' ליפה הטוב והישר כל מצוותיו. לא העשרות של עגלות עצים שחילק לעניים בדרושקופול להסקת תנוריהם. לא שקי החיטים למצות לפסח, גם לא מאות ה"פודים" תפוחי-אדמה. לא עזרו לו המעשים הטובים והכנסת האורחים.

שכניו, שביניהם חי עשרות שנים, צמאי דם היו ורדפו אחריו כרדוף אחר חית-בר. קברם נכרה בפאת היער זגאיס, הוא ואשתו טמה. על הבן ו-4 הבנות אין יודעים אפילו לספר...

אין די מילים להביע את רחשי הלב וגודל האסון שקרה לנו. שעה שאני רואה את ילדי אי אפשר שלא להזכר בילדים הטהורים בכלל ושל אחיותי דבורה, לאה, וחנצ'י ז"ל, שלא ידעו חטא מהו, והשמדו במיתות משונות ואכזריות על ידי רשעים טמאים וארורים.

הלב דואב והיד רועדת מכאב בעת כתיבת הדברים, אך חובתנו לזכור ולספר לילדנו את אשר קרה לסבם ולסבתם ולכל בני משפחותיהם, לדודים ולדודות ולילדיהם, למען ידעו ויזכרו את אשר עשה להם "עמלק", ולא ימוש זכרם היקר מלבנו עד עולם!

זכרונות מפי-ניצול - מאת חנן בורשטין

נרשם ע"י ב.ב. ו-פ.א.

בחיוך על פניו ובלבביות קבלנו חנן, בשבתו במרפסת דירתו שבקרית אליעזר. באי רצון חזר ותיאר לפנינו את התקופה האכזרית של דורנו וכל מה שעבר עליו עד שהגיע הלום.

בפרוץ המלחמה החלה הבריחה לכל עבר. הלב ניבא – וידע מה שניבא – הרגשנו בחוש את האסון המתקרב ובא. בשנת 1939 נכנסו הרוסים אלינו... "שקץ" צעיר קומוניסט בשם פריסטופה וינקה נתמנה ע"י השלטונות כראש העיר והוא התיחס לכל התושבים במידה שווה. האוקראינים והגרמנים הרגו אותו יחד עם וולף דאניק אחים ביקוב, הרשל בוקסר ויוזיק טרגוביצקי. הרוסים והאוקראינים התחילו לרכז את התוצרת החקלאית במקום מרכזי ומשם – לתוך רוסיה. הצעירים גויסו לצבא האדום.

פיוויש נודל, דוד וזה ואני גויסנו ליחידה קרבית אחת והועברנו לאזור קלינסק. קשה לתאר את תקופת היותנו בצבא. ההתענינות בעיירתנו ובגורל תושביה עלו בתוהו. למרות שנפגשנו עם יהודי הסביבה בזמן נדודינו לא הצלחנו לקבל כל ידיעה שהיא, כי גם להם לא נודע על חורבן עיירותיהם. השתדלתי, כאזרח וכחיל רוסי להודע על גורל העיירה ותושביה, על משפחתי, באמצעות השלטונות, ותשובתם היתה קצרה "היו כאלו וגורלם אינו ידוע". אז ידעתי ברורות כי אבדה כל תקוה...

הכשלונות בחזית גרמו לכך שיחס השלטונות נשתנה לגבי נתיני פולין ואוקראינה לשעבר והם שחררו אותנו מהצבא והעבירונו לעבודות ביער ושם נמצאנו עד סוף המלחמה. בסוף 1945 חזרתי לפולין. ההרס אשר זרעו קלגסי היטלר בעזרת האוקראינים נתגלה בכל חומרתו ואכזריותו. החלטנו שלא לבנות את חיינו העתידיים על גבי החורבות.

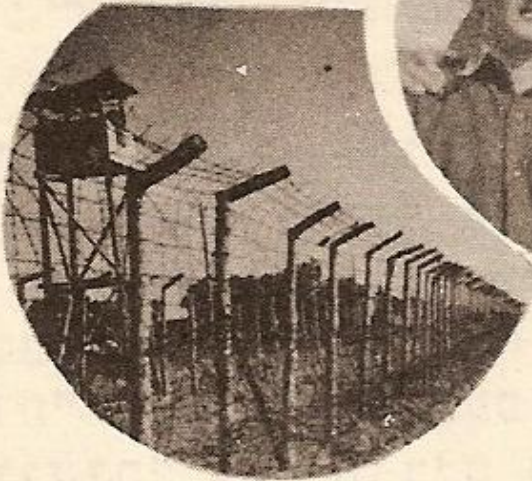
פני היו מיועדות ארצה. תחילה הצטרפתי לקיבוץ "דרור" שבקלצק (שלזיה התחתית). לאחר מספר חדשים עברתי את הגבול ב"גנבה" לגרמניה, לעיר אולים, כי שמה היה גרעין של "דרור".

לאחר הכשרה של שנה ומחצה זכיתי לעלות ארצה באניה שהובילה עולים בלתי ליגליים לישראל.

נראה הדבר, שקובעת היסורים עוד לא נתמלאה דיה ואניה נתגלתה לשטונות הבריטיים, שהפנו את האניה בכוון קפריסין. בקפריסין זכיתי לשמוע מפי בן-גוריון את ההכרזה על הקמת המדינה. בשורה זו היתה תגמול מלא לכל הנדודים, היסורים והסבל שעברו עלי.

בקפריסין הכרתי את רעיתי חוה, ויחד עלינו ארצה ובנינו את משפחתנו כאזרחים חופשיים במדינת ישראל.

נו כאזרחים חפשיים במדינת ישראל.

מחנה הסגר בקפריסין

ר' משה שעיס וזה ר' משה היה יהודי טוב, עליז ובת-צחוק רחבה מאירה את פניו. תמיד היו לו הרבה "חדר אינגעלעך" (תלמידים). את אלה מלמד הוא חומש ורש"י, את אלה גמרא, ואת אלה מכין לבר מצוה ומלמד אותם את ה"דרשה", מארגן מקהלה. עסוק הוא במאות ענינים ומרוב עניניו פרנסתו דלה. למרות היותו עסוק וטרוד, מצא תמיד זמן לשמוע לרחשי לבו של כל אחד ואחד - כולם ידעוהו והוא ידע את כולם.

היה מתפנה תמיד להשתתף ב"בריתות", חתונות ולהבדיל - בהלוויות ואומר "אל מלא רחמים".

כל יודעיו ומכיריו מבכים אות מותו. יהא זכרו ברוך.

ר' דוד שליין ר' דוד היה בעל קורא בבית המדרש. יהודי יקר מהטיפוס

הישן. "צדיקים אחרי מותם קרואים חיים". דמותו ממשיכה לחיות בזכרוננו. היה שומר תורה ומצוות ונזהר בקלה כבחמורה. רדף שלום ואוהב את הבריות. שמח בחלקו. יהא זכרו ברוך לעד.

ר' שמואל גיהר בשמואל גיהר התקיים הפסוק "לא המדרש עיקר אלא

המעשה". סוחר תבואה היה ר' שמואל ומסחרו עם הפריצים, בסביבת פצחוואסט, זגאאס, ששם היה גר דודי מנשה ינטיס. איש חסיד וירא שמים. טוב לבו מנה בעדו להיות קנאי. הוא גם הכיר את החיים והיה בקי בהוויות עולם. השתדל אצל ילדיו במדת האפשר לשמור על סייגים ולהמנע מפריצת גדר. קו אופייני לדמותו היה נדבנותו. תמיד היה לוקח "אורח" לשבת ודואג לנוחיותו. תהא נשמתו צרורה בצרור חיי האומה.

ר' יענקל גדליה-ס וזה קולו היה בוקע בתפילתו, והוא רחום יכפר

עוון" וכל הקהל מחריש וחוזר אחריו... אז מתברר שהקודש נגמר ומתחיל החול. מזיגה של קודש וחול היה בר' יענקל. לא ניכר היה עליו, ביום השבת, כי יהודי שמח זה הנו טרוד משך כל ימות השבוע. ב"שלוש הסעודות" היה קולו נשמע בניגון. האמין אמונה עמוקה ב"רבנים" ב"צדיקים" וב"יהודים טובים". היה מכבד תלמידי חכמים ועומד על כך שיכבדו אחרים. כאשר היה מזדמן בעיירה "בעל דרשה", מגיד "בעל מחבר" או אורח סתם, תמיד היה ביתו פתוח לפנייהם, מקביל פניהם ומכבדם כיד המלך, כשרעיתו מלכה מסייעת בידו. לא עמדו לו מצוותיו ונספה יחד עם כל בני העיירה. יהא זכרו ברוך.

ר' מוטל צליס דיטשמן ר' מוטל היה שכננו. יהודי מהדור הקודם. בנאי

(מילער) היה במקצועו. הגון וישר ומשתדל תמיד להפיק רצונם של הבריות.

ר' מוטל אהב את מקצועו ותמיד היה אומר " אם אין קמח אין תורה". את רוב זמנו הפנוי היה מבלה בבית המדרש, בצל תלמידי חכמים ושותה בצמא את דבריהם. פתיל חייו הפוריים ורבי המעש ניתק ללא עת. יהא זכרו ברוך. מוניה גרשפלד וכי היה אדם בדרושקופול שלא הכיר את מוניה ואת ברנה

ובניהם ? לא נמנה בין העשירים אך תמיד היה שמח בחלקו. ה"חכמות" וה"גליכע ווערטליך" רגילים אנו עוד לספר פה בשמו. בביתו היה בית-הספר "תרבות" ו"החלוץ הצעיר". הראשון שהעז להצטרף לפעולה ציונית. לא פעם שמעתי מפיו, כאשר אמי היתה מתלוננת בפניו "מה לעשות עם השייגץ שלי?" ז"א אתי, היה מוניה אומר לה "ציופה זורגט נישט". "האינגעל אז ער איז נישט קיין שיגץ אין א גוי איז נישט קיין גנב טיען זיי ביידע דאס פין פולקייט". היה לו ליהודי זה הרבה מחכמת החיים. הוא היה טיפוס מענין, בעל אפי עדין ובעל כושר לספר על הכל. ביתו המה תמיד בני נוער שהיו חברים לבניו.

סופו כסוף כל בני עיירתנו. הוא ומשפחתו הושמדו בידי

צורר ומקומם בקבר אחים. יהא זכרם ברוך לעד.

לדאבון לבי קצרה היריעה כדי למסור, ולו גם בשורות ספורות, או בקוים כלליים, כל הדמויות, שדפי מספד אלה צריכים היו לכלול הערכה עליהם. חייב אני להסתפק בהזכרת שמותיהם של מספר אנשים בלבד, שהיו מסורים למפעל הציוני בכל נימי לבם ונפשם: שלום הוכברג, הרשל ספרא, מנדל קיפר, יענקל פישמן קרוכמל, משה שליין, אברהם רייז, האחים גורנברג, שלמה וינגרטן, האחים גייהר, נוינה יענטיס, ישראל-מרדכי פורמן, האחיות הוכברג, איזיק גולדנברג, יקותיאל קלאץ, ל. גוז.

לבי לבי להם ולכל בני עיירתנו דרושקופול היראים והתמימים, שנתנו נפשם
על קידוש השם. יהא זכרם ברוך לנצח ואל ימוש מלבות כולנו לעולמים.
(בוני שרגיל)

א י כ ה מאת בנימין שרגיל

מאת ב. שרגיל - לזכר הוריו (ר' אברהם ליב וציופה שארגיל ז"ל).

איכה אשיר ואהמיה על חיים ואהבה

בעת גולה דוויה עלתה בלהבה

רשע ! מתנכל לסחבנו לאבדון

השוב גרש יגרשנו ?

מאי ? ולאן ?

להוציא את הראש מהחור הנפחד

ישמע צעדים! תעצור נשימתו

בחוץ ישכל המות.

צמודים בבונקרים מתבוננים

יפרידונו כל רגע

ואבוד הכל...

פחד ? בוכים לבותינו הכל שותפים לבכינו,

הרהיטים, הריצפה, הכתלים.

שומעים צעדים בחוץ !...

איך מייבבת הרוח ?

ראה כתינוק הלבנה מתייפחת

גוש הדממה רוויה דמעות יום זה בגדי אבל נלבש

למראה אסוננו.

זכר לסיוט בעתוים גוזל את שנתנו

לא אשכחם יקירנו.

תמונה של ר' אברהם לייב וציופה שרגיל ז"ל

אברהם בן זלמן אריה ()

תורגם ע"י בוניה אדירי

אָ זַ כַּ ר הֵ מַאת אברהם בן זלמן אריה, תורגם ע"י בוניה אדירי
מוקדש לזכרו של ידי ואדם יקר אבראשה מזורק ז"ל
"את חטאי אני מזכיר היום,

אין צדיק בעולם שיעשה טוב ולא יחטא"

ה ק ד מ ה

כשאני חוש מה עשה אבראשה מזורק ומה פעל למעני - ואני מתמיד לחשוב על
כך - הנני מצדיק את כל הצרות והאסונות שפקדו אותי והנני מקבל הכל
באהבה.

אפילו האפיקורסיות שבי, והשלילה ב"השגחה העליונה" הגומלת לנו,

כביכול, עבור צער ונחת, שהתגמול הוא - עונש.

אינני מאמין בכל אלה, המסקנה שלי היא - שבעצם הפשע מוטל העונש !

מוסר הכליות, החרטה וההתיסרות - זהו העונש.

כל ההגיונות האלו הם רק הקדמה לספור הטרגי, שרבים מאד מבני עיירתנו

יודעים עליהם היטב. אך הפתגם אומר: "הזמן מוחק את הכל" והדור הבא

אחרינו בכלל לא ידע שהיה קיים אי-פעם אדם טוב וישר, צדיק, שהיה עושה

רק טוב, ולי - הוא ממש הציל את חיי וחירותי !

ואני, כשהעליב אותי, את אהבת עצמי, את האגואיזם שלי, גמלתי לו

כרשע...

ועל זה אני מאד מתחרט ורוצה - יום לפני מותי - לחזור בתשובה... ולכן

דליתי את הספור הזה מתוך אוטוביוגרפיה שלי והנני מקדיש אותו לזכרו של

חבר ויקר באדם - אבראשה מזורק ז"ל.

מי זה אבראשה מזורק ?

היה לו ל אבראשה סבא
וסבתא בעיירתנו.
אחת המשפחות המכובדות
והבולטות. זאת היתה
משפחת ר' ליפא וטובע
צוקרמן, קדוש יהא זכרם.
ת. נ. צ. ב. ה.

הוא אבראשה עצמו, נולד בעיירה דובנה להוריו מאניע ומכלי מזורק. גמר
את הגמנסיה בדובנה ואת האוניברסיטה בוארשה. סטודנט בפקולטה למשפטים.
בימי פגרת הלימודים ובחופש הגדול היה בא לבקר בעיירתנו. הרבה פעמים
היה מבלה אצלנו בבית, מקום שהיו מתכנסים רבים מבני הנוער
הדרושקופולאי. כך התקשרה בינינו ידידות והיינו קוראים אחד לשני
"חבר".

מעשה יאנושק או הכומר (קסונצ'ז) נובק

בדרושקופול היה כומר פולני בשם נובק. הוא היה ממפלגת ה-נ.צ. (ענצק)
ואנטישמי מובהק. הוא לא פחד מהשלטונות ולא היסס בימי ראשון להלהיב את
קהל הנאספים בכנסיה בנאומיו מלאי ההסתה והשנאה נגד היהודים, דבר
האסור לפי החוק, לעשות במקום קדוש. הוא הצליח במידה ידועה להסית את
האוכלוסיה הנוצרית נגד היהודים.

ואז קרה לי אסון שרק בדרך נס ניצלה העיירה מפוגרום גדול.
זה אירע בשנת 1932, שבועיים לפני ראש השנה, בשבת בשעה 5 אחרי הצהריים,
עת שטיילתי עם אשתי ובני, יעקב ז"ל בן השנתיים. זהו בני בכורי שנספה
באופן כה טרגי... הוא נרצח ע"י ערבים ב-15 בינואר 1948 בדרך לחיפה...
אבל אז, בשנת 1932, היה זה הטיול האחרון שלנו...

בזמן טיולנו, נפגשנו עם ידי שלנו, נחום יענטס עם אשתו סאסיע ועם שני ילדיהם הקטנים בגיל של בני יעקב !

הטיול שלנו היה בדרך לכנסיה הרוסית בקרבת הנהר. שם טיילו עוד רבים מיהודי העיירה.

פתאום באו מולנו רועים נוצריים מן השדה עם עדריהם. באו גם אכרים עם עגלות עמוסות מספוא שזה עכשיו קצרוהו. זה היה אחרי קציר המספוא השני. עקב פסיעות העדרים והעגלות הכבדות בדרך העפר התרומם אבק סמיך ואנו, המטיילים, היינו נאלצים לפנות להם את הדרך. וכך עלינו לשדה הסמוך שזה עתה נקצר בו המספוא ונערם בערימות מחודדות.

נגשנו אל אחת הערימות לחכות עד שהדרך תהיה פנויה שוב. לנו לא היה מושג שהשדה המשתרע מאחורי הכנסיה הרוסית עד לנהר שייך לכומר הפולני נובק, שביתו והכנסיה בה הוא מכהן נמצאים דוקא בקצה השני של העיירה. כשהיינו שקועים בשיחה ערה ביננו, צץ, כמו מתחת האדמה, משרתו של הכומר, גוסטה יאנושק, בצעקה פראית ומתובלת בקללה שגורה "פשה-קרב" (דם כלבים). עם קילשון שהיה בידו הוא התנפל עליי בזעם והכה אותי בקלשונו מכה חזקה.

הילד שאחזתי בזרועותי נשמט לי מן הידים ונפל.

כשניסה שנית להכות בקילשונו על ראשי, הקדמתי, תפסתי את הקילשון בשתי ידי ונאבקתי "על החיים ועל המוות" עם הגוי החסון שעלה עליי בהרבה בכחותיו. כל העיירה היתה יראה מכח זרועו והנה אני מתמודד אתו. משל "דוד וגלית"... כרעם נפלה על ראשי מהלומת אגרופו החזק. עשתונותי התערפלו תוך פחד מוות עם רוצח ובהאבקות הגורלית כלל לא הבחנתי שכל האנשים שהיו בקרבת מקום ברחו מבלי להושיט לי עזרה כלשהי. אפילו נחום יענטס עם משפחתו התחמקו.

אינני זוכר כמה ארך המאבק בינינו, אך פתאום מצאתי את עצמי עם הקילשון ביד ויאנושק – שרוע בשקט על הארץ...

לא ידעתי איך זה קרה, אך המחשבה הראשונה היתה להסגיר את עצמי למשטרה. רצתי בשארית כחותי, כשאני זב דם. מישוהו רדף אחרי. חשבתי שיאנושק התאושש ורודף אחרי...

אם כי תחנת המשטרה היתה קרובה ממקום המעשה הגעתי לשם מת למחצה. שמעתי מפי מפי האכר שרדף אחרי שתי מילים: "זבילי ינושקה" (הרגו את יאנושק). אז חזר אלי כח דיבורי ואמרתי לשוטר: "אדון גברוניק, אני הרגתי, תאסור אותי".

"לך הביתה ותשכב במיטה – אמר לי השוטר – אתה עצמך פצוע כהוגן. כשנצטרך אותך נמצאך".

ה מ ש פ ט

למחרת, ביום ראשון, הסתגרו תושבי העיירה בבתיהם, החנויות היו סגורות. אף יהודי לא נראה ברחוב. על הכל נפל פחד התיגמול ונקמה מצד הגויים.

אכרים התאספו מן הכפרים שבסביבה, הכנסיה הפולנית היתה מלאה וגדושה מתפללים. הכומר נובק נאם נאום דתי מאד.

הוכיח שהיהודים מביאים אסונות רבים, כביכול, על פולין. הם היהודים, לקחו מן הפולני הכל, שדדו את רכושו לרבות את השלטון. הנה, למשל, בלובלין, היהודים הרגו סטודנט יהודי. גם אצלנו הם רוצים לכלותינו כפי שאתמול תקפו את משרתי המסכן, גוסטב יאנושק, עת ישן עיף... הם דקרוהו ועינוהו. הקיזו את דמו לשמש למטרות ריטואליות...

אבל כבד ירד על העיירה. היהודים היו שרויים בפחד תמידי. ממש אבל תשעה באב !

משלחת יהודית המורכבת מכמה בעלי בתים חשובים כגון: הרב, בעל בית-
המרקחת סובורובסקי, אחי יוסף ועוד הלכו לכומר אך חזרו כלעומת שבאו.
כאן לא המקום לספר את הסבל של שנתיים עת מהלך המשפט.
ברצוני לספר את זה רק משום שיש בזה שייכות לענין מזורק. על החטאים
שלי, שאינני שלם עם עצמי, וכשכל אדם יעשה, בבוא העת, ביקורת על
עצמו לא היה איש עושה יותר רע ועול לזולתו ולא היה צריך לאחר מכן
להצטער ולהתייגר במוסר-כליות, אחרי שכבר מאוחר מדי ואי-אפשר לתקן את
המעוות. כי, האיש עדין הנפש והידיד איננו עוד...
עד היום לא הצלחתי להתחקות על עקבותיו. האם נספה אברשה מזורק בגיטו
ורשה או נפל כגיבור במרד על העיר ?
אחזור איפוא, לענין המשפט (פראצעס בלע"ז).
לכדים יהודים בכלל לא נתנו לגשת. ילד וילדה נוצריים העידו כי ראו,
כביכול, איך אני, נחום ועוד כמה "ז'ידעס" תקפנו את יאנושק הישן "שנת
ישרים" ורצו לשחוט אותו.
רופא בית-החולים הכפרי הותיק החזיק (השאיר לטיפול) את יאנושק 21 יום
בביה"ח מאחר שנגרם לו, כתוצאה מן המאבק, רק פצע קל בלבד בראשו.
בצאתו מביה"ח קבל יאנושק אשור כדלקמן:-

1. שהגולגולת אצלו נקובה.
 2. שהוא בעל-מום לכל חייו.
 3. שאינו מסוגל לעבודה.
 4. שצפוי לו (שמאיים עליו) מוות...
- והענין עבר עד לבית-המשפט המחוזי.

מפקדהמשטרה מורבסקי היה אדם טוב ורצה לכתוב את האמת. אך הוא סולק מתפקידו ובמקומו בא הקצין אמברוסביץ, שונא יהודים מובהק. הוא קבל עליו את חקירות המשטרה והגדיר אותי כפושע הראוי לעונש המקסימלי. גזר הדין נגדי ונגד נחום יעמטס נחרץ בבית-המשפט המחוזי שבעיר לוצק. אותי דנו ל-3 שנות מאסר (עבודת פרך) ואילו את נחום - לשנת מאסר אחת.

הגשת הערעור בוצעה בעיר לובלין. לא אגע בפרשה זו בסיפורי זה. זוהי פרשה בפני עצמה. השארתי את רשימותי אלה עבור הביאוגרפיה שלי. ובכן, אחרי הערעור הומתק לנו העונש. בכל זאת עשינו - קאסציה טריבונל הגבוה ביותר, לבית המשפט העליון שבואשה ובזה הפסדנו! ביה"מ העליון בוראשה אשר את פסק-הדין... במשך השנתיים האיומות שהמשפט התנהל, הפסדתי את כל רכושי וגם כסף שלויתי אצל אנשים אחרים. הסניגורים והערבות עלו בסך 15000 זלאטים (זהובים). הרבה נעזרתי על ידי הסניגור הזקן מר גרק מקובל, הוא אחיו של הסניגור המפורסם מלבוב שהגן בזמנו על שטייגר במשפטו. הוא, הסניגור גרק מן העיר קובל. הוציא עבורי מכספו הפרטי לאפשר לי את הערבות וע"י זה אפשר לי, ברגע האחרון, לברוח לארץ-ישראל. אני, כמובן, החזרתי לו את כספו בהבעת תודה.

ה ב ר י ח ה

לפני זמן-מה עזבתי את עיירתי האהובה דרושקופול. עברתי לעיירה מלינוב, מחוז דובנה. מטרתי היתה לפעול משהו עבורי (בקשר לתכנית הבריחה), במקום שמכירים אותי פחות. פעם, בין השמשות, בחודש נובמבר, היה זה יום רביעי בשבוע, אחרי היריד. בחוץ היה קר מאד. הכפור התגבר ובלבי ריקנות ומצב רוח עגום כדוגמת ערב זה, החלקלק והחשוך...

פתאום הופיעה בעלת-הבית שלי ובידה גלויה. הגלויה היתה מוארשה,

מהסניגור שלי שהגן עלי בבית-משפט העליון.

בגלויה נכתבו מילים ספורות וזה תוכנן:-

"מר א. בוקסר (אז נקראתי בשם זה) !

אל תבכה אל תספוד. אל תשכח שאתה בעל לאשה

ואב לילד. תאמין לי, שנלחמתי כאריה, אל לא הצלחתי,

לצערי, להוכיח אי-אשמתך. אם תתנהג יפה בבית

-הכלא ייטיבו עמך. היה חזק !

ידידך "

זמן קצר לאחר שקבלתי את הגלויה הביאו לי את העתון "היינט".

אני זוכר כאילו זה היה עכשיו, שמספר העתון היה 255.

שם מסרו בקצרה על משפטי, אני מתואר שם כרוצח איום, שהרגתי, כיבול, את

משרתו של הרוזן ועוד מעשים פראיים כאלה.

שערותי סמרו כשקראתי את השקרים האיומים. נודע לי רק אחר-כך מפי ידידי

היקר אברשה מזורק. נשאר לי לכתוב למערכת "היינט" מכתב-הכחשה על

השקרים שלא היו ולא נבראו, שהאדם הזה שכביכול "הרגתי" - חיי וקיים...

זמני היה מוגבל מאד. כל רגע היה לי יקר. לט היה לי עם מי להתייעץ, לכן

נסעתי לדובנה להתייעץ עם עורך-דין איך ואיפה אפשר לסדר תעודת-זהות?

(דרכון). עורך-הדין הקשיב בשקט לדברי וענה לי שלש מלים: "נישט צו

מאכען".

בשעה 10 בערב נסעתי ללוצק ליושב-ראש מחלקת העליה.

למחרת, ביום ה', בשעה 7 בבקר, כבר הייתי בדירתו הפרטית. הוא לא נתן

לי הרבה לחכות. התייחס אלי באדיבות רבה ואף הזמין אותי לארוחת-בוקר.

הוא המציא לי את כל המסמכים הדרושים לעליה וצירף מכתב אישי למחלקת

העליה שבוארשה בו הוא מתאר את מצבי, שזוהי ממש חובה קדושה לאשר לי, דחוף, אפילו ללא ישיבה, את המלצת אחותי שרה שנשלחה עבורי מירושלים. הייתי מצויד בהרבה מכתבים, מאת כל מיני הסתדרויות ומוסדות, כגון: קרן-קיימת, גמילת-חסדים, ביקור-חולים, הכל, כמובן, בחותמות של המוסדות הנ"ל. היו גם המלצות של הרב יענטיס והרב וועליצקר, כי אני הוא אחד היהודים הטובים והישרים והנני רק קרבן האנטישמיות. על כן מצווה גדולה היא להצילני.

הכל היה לי. רק פרוטה בכיס לא היתה לי.

ביום חמישי, ב-12 בלילה, הגעתי לוארשה ונשאיתי בתחנת-הרכבת עד אור הבוקר. קפוא מקור ועיף מ"ליל שימורים" באתי ביום ששי ב-8 בבוקר למחלקת העליה. לא הצלחתי לפעול. התרוצצתי מפקיד לפקיד עד השעה 2 אחרי0הצהרים עת סגירת המשרד.

שבת. הזמן זחל. נראה לי כנצח. נכספתי כבר ליום המחר.

עם הנץ החמה כבר הייתי על רגלי. חפשתי עסקנים ממפלגות שונות. יחס אדיב וחם הרגשתי אצל מנהיג מפלגת "מזרחי" מר גרינברג. הוא הבטיח לעזור לי, אפילו בכסף, על מה שויתרתי. נתתי לו את כל הנירות שלי והוא הצהיר, במשרד העליה, כי יעשה למעני את כל אשר באפשרותו. אולם הוא לא עמד בדיבורו. שכח כל מה שהבטיח ואף איבד לי את כל תעודותי! הוא עצמו גם כן נעלם כאילו האדמה בלעה אותו. כך הפסדתי עוד שבוע. כבר יום רביעי וביום שני הקרוב, בשעה ב-9 בערב, צריכה הרכבת לנסוע מוארשה לקונסטנצה.

... וכך אני מסתובב בוארשה זר ונוכרי, ללא מכרים, ללא פרוטה בכיסי ובלי תעודות.

אני רעב ועייף ובמחירי מנקרת המחשבה האיומה: מה עם אותו גרינברג, האם באמת איבד את ניירותי וכל מכתבי החשובים עלולים ליפול לידי המשטרה, ואז, חלילה, כל דרושקופול יכולה ללכת לבית-הכלא... מה לעשות, איפוא? מה שהצלחתי במשך השבוע היה רק ש"תפשתי" את מר גרינברג ועל כל שאלותי הוא ענה את התשובה האכזרית: איני יודע איפה תעודותיך. כנראה שאיבדתי אותן! והוא התחמק.

איך שהוא, הגעתי למזכיר של משרד העליה (או מחלקת העליה?) (פאלעסטינע אמט). הוא לא נתן לי לדבר הרבה. אנו יודעים, הוא אמר, שכבר אושר הסרטיפיקט בשבילך, אך דרכון יש לך כבר? ובאיזה שם הנך מופיע? נשארתי עומד מאובן ממש.

באמת על איזה שם אסע? הגידו-נא אתם בעצמכם... במצב של יאוש נכנסתי לדירתו הדלה, לחדרו הקטן של אברשה מזורק ז"ל. את כתבתו קבלתי מסבתו טויבע צוקרמן שבדרושקופול.

אבראשה מזורק

בחור צעיר ויפה, בעל פנים מאורכים ועדינים, ועינים לו גדולות ותכולות המביטות כ"כ בטוהר ובתמימות, כילד קטן. שערו הרך והארוך, הסרוק כלפי מעלה, מבליט את מצחו הגבוה, הזך. כל-כלו מביע חכמה וטוב-לב כאביו מאני ז"ל. גביר אדיר לשעבר, סוחר-כשות (האפן-הענדלער), אחד מתושבי דובנה המכובדים. האדם הזה, מאני, אבי אבראשה, לא היו רבים כדוגמתו. תארו לעצמכם, פתאום מחלק את כל רכושו לעניים, הופך את ביתו למין "הכנסת-אורחים" ומקים מטבח לכל מי שאין להם מה ואיפה לאכול. יום-יום הוא מכתת את רגליו מבית-לבית, מחנות לחנות בכדי לאסוף לחם, בשר ודגים בשביל העניים. כל היום הוא סוחב סלים עמוסים ירקות וכל מיני מזונות לאורחיו העניים.

משפחתו חיה חיי צנע וילדיו לומדים בלי עזרתו.

שערו לנפשכם איך קוראים בעירו לאדם כמוהו... אך לא אכפת לו שהוא מכונה "מאני המשוגע". הלואי והיו לנו הרבה "משוגעים" כאלה. מאנו העדין לא יכול לתמוך במידה רבה בבנו אבראשה הלומד בפקולטה למשפטים שבוארשה. אבראשה גם לא דרש זאת אף פעם מהוריו. בכוחת עצמו עבד ביום ובלילה נתן שעורים לתלמידים קשיי-תפיסה. אף לא משך ידו מעבודה פיזית קשה, ועל אף זאת נראה היה עדין ורך כנערה נאה. אבראשה גמר את חוק לימודיו וקבל תואר עורך-דין. התחיל לכתוב מאמרים באידיש. לאחר זמן מכך והתחיל לכתוב פולנית.

נפשו של אבראשה נכספה להיות שופט לענייני פושעים צעירים. נכנס לעבוד בבית-יתומים כדי לעקוב מקרוב על התפתחותם של ילדים מחוסרי הורים. פעמיים בשבוע נוסע אבראשה כמזכיר של משפט-המחוז לסעיסיב (וייזדאווע), מקבל משכורת של 20 זהובים (זלאטעס) לשבוע. בסכום זה יכול הוא לחיות בדוחק רק מחצית השבוע. לאבראשה אין זו בעיה לצום ביום שני וחמישי. סבל ורעב לא ימנעו בעדו לחייך חיוך לבבי, והוא, כאביו, מחלק מפתו לנצרך.

כשנכנסתי אליו קבלני כאח ולאחר ששמע באיזה מצב ביש אני נמצא התחיל להרגיע אותי ולהפיג ממני את המתיחות. קודם, אמר לי, נאכל ואחרי-כן ניגש לעניין כדי "לעשות" לך תעודת זהות" אבראשה הבטיח לי כי העניין יסודר בעזרתו של אדם המתמצא בבעיות כאלה, שקשריו אתו טובים. רק אל דאגה ואל פחד. הוא דיבר אלי הוא דיבר אלי בהתפעלות ובבטחון והאמין בהשגת המטרה, שאני ממש הושפעתי על ידו. התקוה האירה את לבי. שכחתי את כל הצרות ואכלתי בתיאבון רב את הלחם בחמאה וכוס התה שהגיש לי. אחרי האוכל הלך מיד ל"עסקן" הזה (המוציא תעודות מוזיפות). את התעודה "עשו" בוארשה, כשאני מופיע בתור אזרח

פליניצה ליד אטווצק ודוקא על שמי האמתי. עסק זה צריך היה לעלות 250 זהובים. בעוד ימים מספר, ביום שני בשבוע, בשעה 9 בערב, צריכה לנסוע הרכבת וארשה-קונסטנצה וביום רביעי של אותו שבוע - מפליגה האניה לארץ ישראל.

תעודת הזהות-דרכון מוכנה בשבילי וגם הסרטיפיקט ישנו כבר עכשיו מתחילה בעית הכסף. דמי הנסיעה עולים 350 זהובים + 250 זהובים עבור הדרכון. מה לעשות ? אני שולח מכתב דחוף לאשתי הנמצאת במלינוב שתשלח לי טלגרפית 600 זהובים. כתשובה מקבל אני מכתב מאשתי ופחד-מות נופל עלי. אשתי עשתה שטות. לאחר שנסעתי לוארשה, באו אליה חמי וחמותי, כלומר, הוריה מדובנה והתחילו לדבר על ליבה שהמטרה עלולה לחפש אותי במלינוב, איפה שהתגוררתי בזמן האחרון. וכשאני אעדר מן הבית יכולים לקחתה במקומי. פחד נפל עליה. היא ארזה חבילות וארגזים עם נעלים, מתוך חנות הנעלים שלי, ובלילה ברחה ממלינוב לדובנה. הבריחה באישון לילה היתה יכולה להיות חשודה בעיני המשטרה ולא בא בחשבון עכשיו שאסע לדובנה להשיג כסף.

הזמן לא עמד במקומו. כבר הגיע יום החמישי. עד יום שני הכל צריך להיות מוכן ומזומן. לא היה איש דומה לי בדאגותי. מאין יבוא עזרי ? למי אפנה כיד להשיג את סכום הכסף הגדול ואיך אפשר עכשיו להראות בדובנה ? פרצתי בבכי מר, כילד חלש. שפכתי את מר לבי במכתב "ממולח" לאשתי. הזכרתי לה כי חוה הביאה לאנושות את המוות וגם היא האומללה עשתה מעשה דומה. אסור היה עליה להגשים את הבריחה בלי להיועץ בי. הוריה אנשים אמידים וביכולתם להלוות לנו את הכסף. שלחתי מכתבי זה. נגבתי את עיני הדומעות. מה לעשות הלאה ? אבראשה לא הוציא הגה מפיו. הפעם לא העיז לנחמני ועמד מולי בראש מורד...

בתוך הדממה המעיקה נפתחה הדלת ונכנסה לחדר בתה של בעלת הבית. נערה נאה כבת 16-17. היא פנתה לאבראשה נכלמת במקצת. אדון מזורק, הנה מכתב בצרוף המחאת כסף. אבראשה הושיט את ידו הענוגה, לקח את המכתב מידי הנערה, קראו במהירות. עיניו היפותהשופעות שמחה מחייבות באמרו אלי: "יש לך מזל, יש בשבילך כסף בדיוק כמה שנחוץ לך עבור התעודה, 250 זהובים" ורץ מהר להביא לי אותה.

ביום ששי בבוקר מסרתי כבר את התעודה שלי למחלקת העליה והם נתנו כרטיס-רכבת וארשה-קונסטנצה. אבראשה נשק לי וברכני ב"מזל-טוב". הוא אמר לי לנסוע מיד לדובנה ולהסביר למשפחת אשתי שאין זמן לחשוב הרבה והם מוכרחים להמציא לי את ה- 600 זהובים.

ובכן עלי להזדרז. אני צריך לחזור מדובנה לוארשה לא יאוחר ממוצאי שבת. אבראשה מאחל לי דרך צלחה ולא "להראות" במיוחד...

מעוניין הייתי לדעת מאיזה מקור הגיע הכסף (כ-250 זהובים) והפצרתי באבראשה לגלות לי את סודו. איזה יד מסתורית כאילו התערבה בגורלי. בדיוק הסכום שהיה דרוש לי עבור הדרכון נתקבל. "לא אסע מכאן עד אשר אדע של מי הכסף הזה" אמרתי. אל דאגה אומר לי אבראשה הכסף שלי הוא. "כידוע לך"- אמר לי אבראשה -"ברצוני להיות שופט של פושעים צעירים ולמטרה זו אני עובד בבתי-יתומים ומתעסק בפסיכולוגיה של ילדים אלו מחוסרי בית. כתבתי ספר על הנושא הזה והיצירה שלי עשתה רושם כביר על המלומדים ב"עולם היוורדי".

קבלתי מכתב תודה מאת המערכת "מאלי פשעגליאנד", בו נדפסה יצירתי, בתוספת צ'ק על סכום של 259 זהובים בתור מפרעה לשכרי. המערכת מבקשת ממני להמשיך לכתוב מהדורה שניה, אם כי לא אמרתי לה שיצירתי תהיה בשני כרכים".

אנו מתנשקים ונפרדים. אבראשה מוסיף בפנים קורנות "זהו הריוח הראשון המכובד שלי. הפרוטה הראשונה." הוא לוחץ את ידי ואני נסעתי לרכבת. בליל-שבת, בחצות, הגעתי לדובנה. נקישה קלה על בחלון החרידה את חמי וחמותי, את אשתי ובני. שוחחנו עד עלות השחר. הסברתי להם הסבר היטב, שבעצם הכל צריך היה להיות כבר מוכן, כי נותרו יומיים-שלושה עד לנסיעה, אך נוהגים עמי חסד ומחכים לי עד שאשיג את הכסף הדרוש. (אז עוד לא ידעתי שאת תעודותי אקבל רק ברומניה כשאדם מיוחד מן הסוכנות מחזיק אותם עבורי).

כל הסברותי עלו בתוהו. אשתי שתקה, חירות כסיד. גם חמי לא הרחיב את הדיבור על נושא זה, אילו חמותי טענה כל הזמן בשלה: "אין לנו יותר מ-350 זהובים".

איך אשיב לאבראשה מבלי להחזיר לו את כספו? השבת היתה עצובה מאד. נוכחתי לדעת כי לשוא תחנוני. במוצאי-שבת, בשעה 12 בלילה, יצאתי לדרכי חזרה לוארשה. המחשבה שאין בידי להחזיר לאבראשה את כספו העיקה עלי כל הדרך. במקום כסף נתנה לי אשתי מכתב אל אבראשה שבו היא מבטיחה להחזיר לו בקרוב את כספו. הגעתי לוארשה בשעה 2 בצהרים. תתארו לעצמכם את מצבי שצריך הייתי ללכת לאבראשה ואין בידי הכסף להחזיר לו. לשוני כאילו נדבקה לחכי ולא יכולתי להוציא הגה מפי.

אבראשה פגשני באדיבות, כרגיל, חבקני. הוא שם לב מיד לפני המודאגות ושאלני: "מה קרה לך, אברהם, אין לך כסף? היום עד שעה 4 אחה"צ הוא המועד האחרון לתשלום של 350 הזהובים עבור הפלגתך עד חיפה! במאצמך רב הודעתי לו, ש-350 זהובים ישנם ואילו הסכום שהוא הלווה לי, אין לי בינתיים להחזיר לו, הוצאתי מכיסי את מכתבה של אשתי ומסריו לידו.

"חמותי לא רצתה תת לי כסף" הוספתי.

פניו הרצינו מאד ונשתנו תכלית שינוי. שפתו התחתונה רעדה, ידיו רעדו ומכתבה של אשתי נשמט מידו ארצה... דקות אחדות הסתכלנו איש בפני רעהו ולאחר מכן שתי דמעות זכות נשרו מעיניו וגלשו על לחיו.

בראותי אותו במצב זה אבדתי את עשתונותי לחלוטין. הייתי מוכן באותו רגע לכרוע ברך לפניו, לבקש סליחתו על העול שעשיתי לו ולהסביר לו, שלא היתה לי ברירה אחרת ושרק יאמין לי כי כספו יוחזר לו. פתאום, התחיל אבראשה מדבר כאילו לעצמו, מבלי להרגיש בנכוחותי, בהתהלכו מעוצבן בחדרו הנה והנה.

"כל חלומותי – שאיפותי נעשו לאל. כל החורף שאפתי לקנות לי שמיכה. לא פעם אחת הייתי עומד ומסתכל בחלון הראוה על השמיכה. בסך הכל שמיכה שעולה 9 זהובים, אבל אף פעם לא היו לי 9 הזהובים. כמה ימים לא אכלתי לשובע. לא הרשיתי לעצמי לקנות לארוחת בוקר לחמניה עם חמאה. חכיתי, קיויתי לרווחי הראשונים וברגע שזכיתי כבר לראות את פרי עמלי, ביכורי רווחי, בא אלי אדם זר וקורא לי "חבר" ולוקח ממני את כל כספי ללא רחמים. וכי מה יש? יען כי יש לי סבתה בעיירתנו?..."

לאחר ששמעתי את ה"מונולוג" של אבראשה כעסתי עליו מאד וכשם שרציתי לכרוע לפניו ברך ולבקש סליחתו, הרגשתי פגיעה באגואיזם שלי, באהבה העצמית שלי. נעלבתי מאד ובדתי כל ביקורת עצמית. שכחתי חיש-מהר כל מה שאיש זה עשה למעני. נהפכתי ממש לחיה ממש, כדוגמת כל בני-אדם, שבדרך הטבע הם כאלה.

עשר פעמים יכול אתה להלוות להם כסף ולעשות להם טובות שונות, אך אם פעם אחת אתה מקבל סרוב מאיש חסדך, אינך מאמין לו שבאמת הוא אינו יכול להיטיב עמך, והנך שוכח את כל מה שעשה למענך.

"האמת היא טובה, אך לא תמיד נעימה" – אומר הפתגם.

מה רע בכך שהוא היה גלוי לב וברגע של יאוש אמר את אשר על ליבו ? לא עניתי לו דבר. חטפתי את חבילותי ועזבתי את דירתו ללא אמירת שלום !... בחוץ ירד שלג. ראשי היה סחרחר עלי מכל מה שעבר עלי בשעות האחרונות, וביחוד - באותו יום. כל הבתים שברחוב נלווקי - הרחוב בו התגורר אבראשה - עפו לנגד עיני כבחלום. השלג כיסה את משקפי והסתיר לי את הדרך. כולי הייתי מכוסה שלג סמיך ונראיתי כ"איש שלג". צעדתי מרחוב לרחוב, מבלי לדעת לאן אני הולך. נשאתי על שכמי את מטעני. הזיעה הציקה לי. כתונתי דבקה לגופי. הרגשתי אפיסת כחות גמורה ולא יכולתי להמשיך עוד ללכת. נעמדתי בקצה הרחוב וחכיתי. למה חכיתי לא אדע בעצמי. כשעמדתי כך הרגשתי קור עז חודר לכל עצמותי. הזיעה קפאה עלי וצמרמורת תקפה אותי. התחלתי להבין את מצבי. הצצתי בשעוני. השעה היתה 6.00 בערב. מה לעשות עכשיו ? למי לפנות בעיר גדולה וזרה זו? הרמתי את עיני והה כרכרה נוסעת. אני עוצר את העגלון, יהודי היה. "אולי אתה יודע מלון לא יקר ?" פניתי אליו. "עלה" אומר העגלון ונוטל ממני את מטעני. לא ארך זמן רב ואני נמצאתי שוב ברחוב נלווקי, בין אחינו בני ישראל. הגעתי למלון שקראו לו "חדרים מרוהטים". הוא עלה בזול. פשפשים היו לרוב. בין כה לא יכולתי לעצום עין, מצד אחד ה"גדוד האדום" ומצד שני מצב-רוחי הקודר. נכספתי כבר לאור הבקר. למחרת בשעה 8 בבקר כבר הייתי במשרד של מחלקת העליה. אותו יום - יום שני בשבוע - צמתי וקיוויתי כי לא אצטרך לצום גם ביום החמישי

אותו יום לא הלכתי לשום מקום. שמעתי ברבה דברים מפחידים אודות אנשים מסוגי, שברחו והורידו אותם מן הרכבת. קור עבר בעצמותי... אינני רוצה להיראות... הרגשה איומה, כאשר אדם סבור שכולם מביטים עליו דוקא. היה ברצוני להצטמק. כל דבר החריד אותי והקפיא את דמי. כשהחשיך היום

הזמנתי כרכרה ובקשתי להובילני לרכבת. בתחנת הרכבת שרר חושך. אנשים רבים מצטופפים. כרטיס הנסיעה היה בכיסי. עוד מעט תזוז הרכבת אך כל רגע נדמה היה לי כשנה תמימה.

מאות האנשים שנסעו באותה רכבת היו מלווים אמא או אבא, אח או אחות, דודים, חברים. נפרדו בבכי ובצחוק על שפתותיהם, אף לא אחד היה גלמוד כמוני. תרתי אחר פינה אפלה, שמתי את חבילותי, ישבתי ולבי היה עלי דווי... אני שומע צלצול והכרזה שהרכבת לקונסטנצסה תזוז מיד.

אני מסתכל סביבי והנה רואה אני את אבראשה עומד על ידי. הוא תפס את חבילותי ואמר לי "בוא בעוד רבע שעה תסע הרכבת. כל היום חפשתיך וכבר אבדה תקותי למצוא אותך. בוא מהר!"

אנו נדחקים בין מאות האנשים המחכים לנסיעה. ליד הקרון שלי מחכים לי, מלבד אבראשה, איש ואישה בשם מלינק. הכרתי אותם והתידדתי עימם בקרניץ. הגב' מלינק עוד הספיקה לתת לי נשיקה ולשים בכיסי קצת כסף וממתקים. מאת אבראשה נפרדתי ללא מלים. הוא היה לי כה קרוב ויחד עם זאת רחוק היה... הרכבת זזה. עוד נפנפתי בפעם האחרונה במטפחתי למלווי והדמויות שלהם נעלמו מעיני.

לנוסעים היו אמנם מקוננות מסומנים, אך איש לא ישב בקרון במקומו. אני נתתי את מקומי לזוג עם ילד קטן. נשארתי במקומי עד קונסטנצה. את ניירותי קבלתי רק ברומניה. החזקתי את עצמי טוב וכל הנוסעים הכירו אותי.

מוארשה עד קונסטנצה שרתי "מזל טוב לכם יהודים, אני נוסע הביתה". כולם ראו בי בודאי אדם מאושר ואולי באמת הייתי אז כזה?

לא קיימתי את אשר קיבלתי על עצמי. בדעתי היה לנשק את אדמת הקודש בהגיעי ארצה. אך בהגיענו ביו שני, 9.12.34, לחיפה, ירד גשם זלעפות וחשתי בראשי עד כדי כך שלא יכולתי לעמוד על רגלי.

איש לא בא להקביל את פני. אפילו לא הודעתי לאחותי הנמצאת בארץ על
בואי. שכחתי הכל ואף ל נשקתי את האדמה, כי פשוט לא ראיתי אדמה
לפני...

כשבאתי ארצה, שכחתי את האדם שהתייחס אלי במידה כה אנושית. האגואיזם
שלי ואהבת הכבוד העצמי שמרו את העלבון ואת המלים המיוחדות "בא אדם
זר, וקורא לי "חבר" ולקח, ללא רחמים, את פרוטתי האחרונה... וכי מה?
יש לי סבתה בעיירה שלו..."

לא כתבתי לאבראשה אפילו מכתב אחד, בו בזמן שכתבתי לאשתי כל יום מכתב.
שכחתי אפילו לשאול אותה אם היא שלחה לאדם היקר הזה את חובו, את 250
הזהובים.

אם כי אשתי ישרה מאד והיא מבטיחה לי עכשיו שהיא החזירה לאבראשה בתודה
את כספו ואף לגב' מלינק את הכסף שהיא הכניסה לכיסי בעת נסיעתי, בכל
זאת לבי שותת דם על העול שעשיתי לאבראשה, אדם יקר ובר-לבב כמוהו.
לבי משתוקק לבקש את סליחתו ומחילתו על התנהגותי חלף מעשהו הנעלה
והטוב, לתת לאדם זר את כל רכושו בה בשעה שהוא עצמו סבל רעב.
אני משער שאבראשה נספה במרד "גיטו וארשה". תשמש דמותו הזכה דוגמא
ומופת לכל אחד מאיתנו.
ברוך יהא זכרו הקדוש. ת. נ. צ. ב. ה.

ותוסף המלחמה להיות
ויצא דוד וילחם בפלשתים
ויך בהם מכה גדולה וינסו
מפניו.

(שמואל א' י"ט)

ל ס י ו ם

בנימין בן-אריה (שרגיל)

דבריו

ברגש וברטט של יראת כבוד, בדחילו ורחימו אנו מוסרים בזה את החוברת השניה "עיירתנו דרושקופול" - דפי זיכרון ומספד - לידי כל אלה אשר קשורים לעיירה בכל נימיהם, שלנצח לא ינותקו מדרושקופול, שהיתה פעם ומהאנשים הקדושים שאינם עוד. בשקט חיתה לה עיירה זו, כמאות ואלפי עיירות ברחבי פולין ואירופה כולה. חרישית שבקה חייה ומתה על קידוש השם יחד עם מאות ואלפי עיירות אחרות.

בצנעה חיו להם יהודי העיירה הפשוטים והמלבבים, בעלי מלאכה, רבנים, מלמדים וסוחרים זעירים. גם הם שבקו חייהם חרש.

הנוער של התנועה, שנפשו יצאה למהפכה - להרוס חומות עבשות של מסורת של שנים - ניסו להתמודד עם גורלם ולעלות למולדת, לארץ-ישראל להגשים למעשה את שאיפותיהם, אך נמוג ולחלף חלומם.

בשעת סופה וסערה שאחזה בעולם כולו, כאשר "אדירי העולם" מתמודדים בקרב על ההגמוניה בעולם, לא שמו אל לבם כיצד שליש מאומה תמימה מובאת עולה על קידוש שמה. בשלוה ובשקט חיו אבותינו היקרים עם אמהותינו הטהורות, שהקריבו לא פעם את חייהם למען הצלת ילדיהן. ובקול דממה דקה שבקו חיים כולם...

וחרש שבקו חיים בני עיירתנו כשגופותיהם עדיין מתעותות בעוית גסיסה ומזעזעת את עפר קברותיהם, בהם נקברו חיים, ומגפים מהדקות את האדמה כדי להחניק את זעקתם העולה השמימה.

בשקט חיתה לה עדת יהודים ומשאת נפשם פשוטה כמוהם עצמם, לחם לפי הטף וספר לרוות את צמאון הנפש לדבר ה'. וחרש שבקו חיים כולם.

הם, במותם החרישי, ציוו עלינו לזעוק אל העולם כלו את זעקתם האחרונה, חסרת האונים, שתגזול מאתנו את מנוחתנו לנצח. תהא זעקתנו זו למזכרת קלון ועוון לעולם זה שסרסר בדמנו ומכר יחד עם מצפוננו הוא, ששה מיליונים מעמנו ומסרם לתלינים ורוצחים ואל נשכח חיייהם ומותם לנצח, ויעל זיו זכרם הקדוש, ויהל כאור יקרות בלהב הזכרון והגאון שמילא את לבותיהם של אלה החיים אתנו.

לאחר עמל ויגע רב, בסיועם של יחידים הצלחנו לאסוף את החומר, העדויות, הזכרונות והתצלומים הקשורים בקיומה של עיירתנו דרושקופול.

לא נעלם מאתנו שעובדות וחוויות המסופרות בחוברת ובדפים אלה חוזרות, בשנוי נוסח, מספר פעמים, וכן לא נעלמו סתירות בתאריכים לגבי עובדה זו או אחרת.

לדעתנו – יש דוקא טעם לשבח בספורי-עדות אלה, כמו שהם על פשטותם ותמימותם. השתדלנו, על כן, לא "לערוך" אותם יתר על המידה ואנו מפרסמים אותם ככתבם וכלשונם.

אנן מאמינים שדברים היוצאים מן הלב יכנסו אל לבות הקוראים ויקימו בנפשם גל עד לקדושי דרושקופול. אנו מאמינים שבכך אנו מקיימים חובה כפולה שהננו חייבים לקדושינו. לא ניתן להשכיח את אשר עוללו לנו.

לעולם לא נשכח גם אנו את "אשר עשה לך עמלק"

נקרא את הכתוב ובעינים זולגות דמעה נזכור ונחזה בדמיוננו את ימי-הילדות, את רחובות עיירתנו ושביליה, המובילים את בתי הכנסת, אל הנהר ובודאי גם נראה בזכרוננו פנים מוכרות של קרובינו היקרים לנו ובלתי נשכחים מלבנו.

אנו מקווים שכל אחד משארית הפליטה, שיקח לידו את החוברת תשרור עליו
אורה של "בית אבא".

נאמר לקוראים בקובץ זכרונות זה – אל נא תבקשו בזה "אמנות" או ספרות
יפה, אף לא ספר יפה וסיפורים מרתקים. דפים אלו נכתבו ונערכו לא על
ידי סופרים ובעלי מקצוע, אלא על ידי חברים פשוטים, שרצונם היה לתאר
חיים שקטים של אנשי עיירתנו, שנכרתו ללא עת, ועל ידי כך להנציח את
זכרם בקרבנו.

אנו מקווים ומאמינים שחוברת זו, השניה שהוצאנו, תתקבל ברצון ובחרדת
קודש וכמזכרת יקרה למה שהיה ואיננו עוד.
ולכולנו יזכירו דפי זכרון אלה שמשפחה מיותרת אנו ולכולנו יחד יום
זכרון מר ונמהר הוא יום

כ"ה באלול

יום הזכרון לקדושי

לעיירתנו דרושקופול

רשימת יוצאי דרושקופול בישראל

מס'	המשפחה	השם	המשפחה הקודם	הכתובת
1.	אדירי	פנחס	פלץ	חיפה, קרית אליעזר בלוק 38/2
2.	איזנברג	שרה	בוקסר	קבוץ גן שמואל
3.	איזנמן	גדליהו	-	כפר בילו, ע"י רחובות
4.	אפלבויס	צבי	-	תל-אביב, רח' הרב קוק 27

מס'	המשפחה	השם	המשפחה הקודם	הכתובת
5.	בן-אריה	אברהם	בוקסר	קרית חיים, רח' ל"ח 2
6.	בן-אריה	בנימין	שארגיל	חיפה, קרית אליעזר שכון מומחים / 133
7.	בורשטין	ברוך	-	פתח תקוה, רח' אבן-ספיר 33
8.	בורשטין	משה	-	חיפה רח' הלל 47
9.	בורשטין	שלום	-	קרית חיים, רח' כ"א
10.	בורשטין	חנן	-	קרית אלעזר, בלוק I / 48 , חיפה
11.	בנימיני	חנה	גוז	רמת השרון
12.	בן-טל	הרצל	בטלן	פתח-תקוה רח' שיפר 16
13.	בר	דובה	-	הדרגה, ע"י פתח-תקוה
14.	בר	שרה	שליין	ירושלים, רח' צפניה 28
15.	בת-שלום	שרה	שניידר	משק גבת, דואר נהלל
16.	בדריק	חיה	דיטשמאן	קבוץ אפק, ע"י עכו
17.	גיהר	צפרה	-	תל-אביב, רח' סירקין 2
18.	גוז	שמואל	-	חולון, רח' מפדה אזרחי 33
19.	דייגי	רבקה	קיפר	חיפה, רח' גאולה 50
20.	הירשפלד	אברהם	-	קבוצת דגניה ב'
21.	הירשפלד	מיכאל	-	חיפה, רח' השלום 20
22.	הוכברג	שלמה	-	קרית חיים, רח' כ"ד 14

מס'	המשפחה	השם	המשפחה הקודם	הכתובת
23.	וזה	פנחס	-	פתח-תקוה, רח' קטרוני 22
24.	וזה	משה	-	פתח-תקוה מעונות עובדים
25.	וולך	יצחק	-	בית שאן, רח' מוהליבר 14
26.	וינשטין	פנינה	פיכמן	קרית חיים, רח' ל"ט 9
27.	וקמן	ישראל	-	כפר יהושע
28.	ולשבר	רחל	מירוטשניק	משק אשדות יעקב
29.	ולוקיטה	צבי	-	כפר גיבתון, ע"י רחובות
30.	ולוקיטה	יצחק	-	כפר אחים, דואר נע תל אשדוד
31.	ורדי	רינה	ולוקיטה	רמת-גן, רח' הרב קוק 26
32.	וקסלר	צפרה	בורשטין	משק יגור
33.	וקמן	יואל	-	כפר חיים
34.	וקמן	הינדה	-	קיבוץ רמת הכובש
35.	וולך	מלכה	-	קרית חיים, רח' ג' 54
36.	זלוטולוב	מרים	פלץ	קרית-עמל, רח' הכרמל 42
37.	זילברברג	אסתר	פישמן	תל-אביב, רח' נחמני 52
38.	ינאי	צבי	יענטיס	תל-אביב, רח' דיזנגוף 22
39.	יקותיאלי	מרדכי	קלאץ	תל-אביב, רח' אנטיפולסקי 9
40.	יקותיאלי	צפרה	גוז	תל-אביב, רח' אנטיפולסקי 9
41.	יעקבי	מאיר	פסטרנאק	ראשון-לציון, רח' רוטשילד

מס'	המשפחה	השם	המשפחה הקודם	הכתובת
42.	כץ	אליעזר	-	תל-אביב, רח' שדרות בן- ציון 14
43.	לינדן	יעקב	-	ראשון-לציון
44.	לינדן	שלמה	-	רמת-גן, ב' רח' התיכון 13
45.	לרנר	ליבל	-	תל-אביב, קפה נוגה
46.	ליבוביץ	גיסה	פישמן	רחובות, נוה-יהודה
47.	לינדן	פנינה	-	קבוץ גבעת השלושה
48.	מרגלית	אהרון	בורשטין	עין התכלת, ע"י נתניה
49.	מוסט	חיה	וזה	משק אשדות יעקב
50.	נחומי	שושנה	גלמן	קרית חיים, רח' מ"ז 20
51.	סלעי	צפרה	קיפר	חיפה, רח' סירקין 70
52.	ספרא	שמעיה	-	תל-אביב, יד-אליהו רח' לגרדיה 23
53.	ספירשטין	מינה	לינדן	רמת-גן ב', רח' הרואה 110
54.	ענבי	בלומה	הורנשטין	חיפה, נוה שאנן, רח' הגליל 28
55.	פרנס	צפרה	קפצן	כפר גיבתון, ע"י רחובות
56.	פק	דבורה	קלאץ	טבעון, רח' החורש 25
57.	פייבשביץ	נעמי	פוקס	ראשון-לציון שכונת הפועלים
58.	פרידמן	קילה	ולוקיטה	חיפה, רח' אלנבי 77

מס'	המשפחה	השם	המשפחה הקודם	הכתובת
.59	פוקס	אברהם	-	רמת-גן ב', רח' החצור 12
.60	פוגל	יהודה	-	פתח-תקוה, שכון ותיקים
.61	פוגל	יצחק	-	פתח-תקוה, שכון ותיקים
.62	פישמן	בלומה	ורניצה	ירושלים, קרית משה, שיכון חיילים, בלוק 2
.63	צוייג	טובה	קלאץ	חולון, רח' עבודה 22
.64	קפצן	יצחק	-	כפר בילו, ע"י רחובות
.65	קפצן	צבי	-	כפר בילו, ע"י רחובות
.66	קפצן	אליעזר	-	כפר בילו, ע"י רחובות
.67	קיפר	משה	-	צפת, שיכון חדש
.68	קורנפלד	צפורה	שליין	חדרה, שיכון ותיקים
.69	קנטור	נחום	-	תל-אביב, חברת החשמל לא"י
.70	קם	גינה	הוניג	קבוץ גבת דואר נהלל
.71	ריטר	שרה	וזה	קבוץ אפק, ע"י עבו
.72	שלעוני	יהושע	שליין	רמת-גן, רח' יואב 10
.73	שרייר	מנחם	-	כפר בילו, ע"י רחובות
.74	שולמינסטר	פנינה	שארגיל	כפר חסידים, ע"י חיפה
.75	שחורי	שחורי	שארגיל	רמת-גן ב', רח' חצור 35
.76	שליין	מלכה		חדרה, שיכון ותיקים
.77	שור	רבקה	טיטלבוים	חיפה, קרית אליעזר בלוק I /

מס'	המשפחה	השם	המשפחה	הכתובת
				48
.78	שוחט	טובה	בקר	חיפה, רח' ההר 50 א'
.79	תנחומא	מרדכי	גוז	כפר יהושע
.80	בורשטיין	יצחק	-	מושב אומץ, ע"י חדרה

* * * * *

הכינוס הראשון של יוצאי עיריית דרושקופול בישראל בחול המועד פסח, 20.4.1946, שבו הוחלט על הרשמת קדושי העיירה בספר הזהב של הקהק"ל, נטיעת יער על שמם והוצאה-לאור של חוברת-זכרון. כל ההחלטות האלה בוצעו בשלמותן.

עם הגשת הספר מאת פ.א.

"של נעליך מעל רגליך – על אדמך קודש אתה דורך"

זיו נאצל, זיו קדומים עולה מהכתוב בדפי זכרון ומספד אשר ב"עיירתנו דרושקופול" על הורינו, אחינו ואחיותנו הנאהבים והנעימים אשר ניספו ומתו מות גיבוריפ על במת גאולתנו, ובדמם חתמו חירות לעם ישראל. יתכן שהחוברת התמימה הזאת עשויה לעורר בלב הקורא בן עיירתנו או בן עיירה אחרת מעט מהסגולות היקרות שהן הן נשמתה של עיירתנו דרושקופול.

* * * * *

עלינו להביע תודה על המסירות והמאמץ של אין גבול, מאמץ פיזי ורוחני אשר שוקעו בחוברת זו עד שראתה אור, לח' בנימין בן-אראיה (שרגיל), לח' צ. מקבוץ מצובה על שער הספר שצייר, לד"ר מלקמן מ"יד ושם" על הדרכתו והתמיכה הכספית להוצאת החוברת, לסופר ז. כחול על השירים שהקדיש לחוברת זו וכן לגב' לאה שפירא על מסירותה להצלחת החוברת. יבואו כולם על הברכה והתודה.

פ.א.

* * * * *

המערכת מביע את תודוה לח' בוני אדירי על תרגום מספר רשומות מאידיש לעברית.

ה מ ע ר כ ת

כרך

2

הוצא ע"י ארגון יוצאי דרושקופול בישראל

עייירתינו דרושקופול

דברי זכרון והספד

לזכר ששת המילונים וקדושי העיירה

מהדורה חדשה – איל שמיר (נכד של פנינה
שמיר-שארגיל)

תוכן עניינים

נר תמיד לנשמות הקדושים מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	3
זאב כחל	6
י ז כ ו ר	7
"ליום השנה" - זכר לעירתנו דרושקופול מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	8
שמות קדושי עירתנו "דרושקופול" ז"ל	11
בני העיירה שמתו ונפלו בארץ:	16
נר תמיד לנשמות הקדושים מאת בנימין בן-אריה (שרגיל) . . .	17
התחלתה של דרושקופול	19
על עירתנו דרושקופול מאת העניה שחורי - שרגיל	53
החלוץ הצעיר מאת רבקה דייגי (קיפר)	57
ימי אימה מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	66
מתוך יומנה של זלדה שרגיל ז"ל מאת פנינה (שרגיל) שמר . .	73
ד מ ו י ו ת מאת אברהם בוקסר פנחס אדירי ואורן שמואל . .	75
על דוד כי איננו מאת פנחס אדירי	82
נר למשפחתי מאת רחל מירוצניק - ולשבר	95
לזכר הנעדרים מאת פנחס אדירי (פלץ)	98
לזכר לאה פוקס ומשפחתה מאת בנימין בן-אריה (שרגיל) . . .	100
ליפה רובינשטיין מאת בנימין בן-אריה (שרגיל)	101
זכרונות מפי-ניצול - מאת חנן בורשטיין	103
א י כ ה מאת בנימין שרגיל	110
א ז כ ר ה מאת אברהם בן זלמן אריה, תורגם ע"י בונייה אדירי	
.	112
דברי ס י ו ס	130
רשימת יוצאי דרושקופול בישראל	132
עם הגשת הספר מאת פ.א.	139
דברי פתיחה	144
י ז כ ו ר	145
"ליום השנה" - זכר לעירתנו דרושקופול מאת בנימין בן-אריה	146
ועד בית הספר	147
מצד ימין: העומדים - טרייסל גוז, צבי ספרא, גרשון, שלמה גיהר,	
הינדה וקמן, בוקסר יוסף.	147
היושבים - המורה אפלבוים, המורה פלמנבוים ואשתו. דרושקופול	
מאת יהושע (שליין) שילוני	147

148	דרושקופול מאת יהושע (שליין) שילוני
155	זכרונות על עירתי דרושקופול מאת צבי ינאי (ינטיס)
170	מתוך יומנה של זלדה שרגיל ז"ל הובא ע"י בוני שרגיל
172	ע י י ר ת נ ו מאת פנחס אדירי-פלץ
175	זכרונות מבית אבא מאת צפורה בורשטיין (וקסלר)
178	זכרונות מימי הילדות מאת בנימין בן-אריה
180	א ב י מאת פנחס וזה
182	הייתי צלמת בדרושקופול מאת הני שרגיל
186	רשמי ביקור בדרושקופול ב- 1936 מאת צפורה גיהר
187	ה ח ג י ס ב ע י י ר ה מאת צפורה קופר סלע
191	ז כ ר ו נ ו ת י מאת חנה גוז
	שרות הרפואה ומוסדות סוציאליים בעירה מאת צפורה שליין קורנפלד
195	
196	פ ר ק י ז כ ר ו נ ו ת מאת פ. אדירי (פלץ)
200	בית - הורי מאת שושנה נחומי
202	של את מנעליך, בן-אדם.. מאת זאב כחל
203	דמותה של דודה סוסי ז"ל מאת צפורה (שליין) קורנפלד
204	זכרונות מהבית מאת שלמה הוכברג
207	הפגישה עם בני עירתנו בארצות הברית מאת צפורה גיהר

דברי פתיחה

אנו מביאים בזה "דפי זכרון ומספד".

חוברת צנועה, כצעד ראשון לקראת הוצאת ספר זכרון לעירתנו שנחרבה.

אנו מקווים כי הדברים ישמשו עדוד למאמץ נוסף למשימת הנצחת זכרה ה י ק והקדוש של דרושקופול על ידי הוצאת ספר ראוי לשמו, שיהיה יאה לשמם וזכרם של קדושינו.

המערכת:

יהודשוע שילוני

צפורה גיהר

ינאי צבי

בנימין בן-אריה

=====

חברי המערכת מביעים בזה את תודתם העמוקה לח' שרץ דנין-ינאי, על עזרתה בעריכת החוברת "דפי זכרון".

י ז כ ו ר

יזכור כל אחד מיוצאי עיירתנו את הורינו, אחינו ואחיותינו הקדושים והתמימים אשר נספו באש, בחרב, ברעב, בצמא ובמחנות ההשמדה, בעיירתנו ומחוצה לה, בידי אויב אכזרי.

זכור נזכור !

כ"ה באלול, יום השנה להשמדת יהודי עיירתנו, נעלה את זכר כל בית ישראל שנחרב, עם זכר המורדים והלוחמים אשר בימים השחורים הציתו את אש המרד והרימו את דגל המלחמה באויב הגרמני המרצח, ומתו מות גיבורים !

זכור נזכור !

ונשמור בלבנו את תורת החיים שהנחילו לנו הורינו, אחינו ואחיותינו היקרים. ישמשו לנו ולבנינו מגדלור לנוגהו נתחנך כולנו ויצרור את זכרם חיו לעולמים.

ונצרור את נשמתם בצרור חיי האומה לעולמים !

יהי זכרם ברוך !

"ליום השנה" – זכר לעיריתנו דרושקופול מאת בנימין בן-אריה

"יש כוכבים שאורם מגיע ארצה,
רק כאשר הם עצמם אבדו ואינם.
יש אנשים שזיו זכרם מאיר כאשר
הם עצמם אינם יותר בתוכנו.
אורות אלה המבהיקים בחשכת
הליל – הם הם שמראים לאדם
את הדרך"
(מדברי חנה סנש).

* * *

היה היתה עירה דרושקופול; אנשים ישרים היו בה ואינם, רק זכרם
היקר נשאר. כל עוד התהלכנו ביניהם נתעלמה מאתנו מהותם
האמיתית. עתה נוצרה נפשם הזכה בזכרונותינו והיא מזהירה באור
שבעת הימים. מעשיהם והרהוריהם, אהבתם ויגונם, בדידותם ושמחתם,
בטחונם וכיסופיהם, דביקותם באמונה וגבורתם ברגיעהם האחרונים
לא ישכחו מאתנו. עוד יבואו משוררים ויקשרו כתבי שירה לדמותם
האצילה של אלו שאנו מזכירים באהבה עזה תמיד.

נשארו מאתם רק הזכרונות היקרים לנו, נהפוך בהם מדי שנה בשנה
ביחד ותמיד כל אחד לחוד, למען יהיו חיייהם הטהורים וקרבתם הנקי
לסמל לכלנו.

יתגדל ויקדש שמם בישראל לעולמים

בנימין בן-אריה

בתמונה-ועד בית הספר:

ועד בית הספר

מצד ימין: העומדים - טרייסל גוז, צבי ספרא, גרשון, שלמה גיהר, הינדה וקמן, בוקסר יוסף.

היושבים - המורה אפלבויס, המורה פלמנבויס ואשתו.

דרושקופול מאת יהושע (שליין) שילוני

ודאי שראויה היא דרושקופול, מכורתנו, התמימה והיקרה, להעלות את זכרה הקדוש והטהור, את חייה הקשים, את סבלה ועמלה, את הקשר יומה וחסה, את עניותה המרודה, את אמונתה ותפילתה התמה, את יופיה וחינה הלבביים ואת מותה האיום מכל אימים, על דפי ספר.

אולם, המלאכה לא נעשתה לפי שעה ולא מצא לה גואל.

רצוננו להעלות על הכתב כמה וכמה דברים, שאולי יזכו לשמש בחינת לבנים בודדות, למצבת-זכרון צנועה זו, שרוצה הייתי לראות פעם בהקמתה.

א) קדמוניות.

את שמה קבלה, לפי ידיעותי, העיירה, מאת אדונה לפני, הרוזן הפולני דרוצקי-לובצקי. בראשונה נקרא כל השטח, שעליה עמדה דרושקופול, והסביבה הפונה מערבה, לאוכולופוב, בשם ז'וראוניק. הרוזן הנ"ל קרא לה בשמו בתוספת "פול", שמשמעותה ביוונית: עיר, כדוגמת כמה ערים ועיירות אחרות בסביבה זו, בוולין ובפודוליה.

גם בית הכנסת הגדול בעיירה הוקם בשעתו, בעזרתו או בעזרת יורשו של זה. אני זוכר מימי ילדותי כתובת באותיות לטיניות על חזיתו של בית-הכנסת, ששן הזמן וגם פעולות השיפוץ והסידוד, שחלו מזמן לזמן בבית-הכנסת, לא הצליחו לטשטשו כליל. תוכנה של הכתובת היה, כנראה פסוק מן התהילים, בשפה הרומית. באחתהשריפות שפקדה את העיירה, בזמן קדום, לפי הערך, נפגע או נהרס כליל בית הכנסת הישן, הוא הוקם מחדש בעזרתו של ה"פריץ" יאן זאגורסקי, אדונה של דרושקופול והסביבה בימים ההם.

זה היה בנין כביר ונהדר, שלא היו, דומני, רבים כמותו בסביבה. מעל לארון הקודש בביהכ"נ יתה חרוטה הכתובת: שנת תקצ"ה לפ"ק.

זהו תאריך הקמתו מחדש של בית הכנסת. היינו שנת 1804 לפי הספירה המקובלת. על יסוד ידיעות אחרות אפשר להניח כי ראשיתו של הישוב היהודי בדרושקופול הוא בתחילת המאה השבע עשרה (תקופת חמילניצקי) ואולי עוד קודם לכן.

ב) האוכלוסיה היהודית.

"פנקס הקהילה" לא היה קיים בדרושקופול. היתה קיימת כעין מסורת שבעל-פה שקשרה מאורעות שונים בחיי הישוב "בתאריכי" השריפות, שפקדו בזמנים מסויימים, את העיירה "לפני או אחרי" השריפה וכדומה.

מאין מוצאם של יהודי דרושקופול? – אם לשפוט לפי ניב הלשון וגם לפי המנהגים, אמרות-עם ופתגמי הווי, הוריהם כעין אי פודולי בתוך המרחב הפוליטי מזה והגליצאי מזה. הגבול האוסטרי סגר בפניהם את המרחב הגליצאי ואילו המרחק הרחב, דרכי שדה "בראשי-חיים" ומשובשים, את המרחב הפוליטי.

מעטים הם המקורות או העקבות, שעל פיהם אפשר לקבוע בודאות מסוימת את מקור מוצאו של ישוב יהודי קטן זה. אולם, על אף זעירותו היחסית ודלותו ("המוחלטת כמעט") ניכרים בו יפה סימני מקוריות ועצמאיות מיוחדים, בתוך האוכלוסיה היהודית כולה בחבל ארץ זה. אם לדון לפי הנהיה הרוחנית, וזו קבעה את דמותה הנפשית של ישובי היהודים בדורות שקדמו לנו, נתחלקו, יהודי דרושקופול, לחסידי האדמורים בגליציה (אולסק, סאטוב, בלז) (כותב הטורים הוא נושא את שמו של הרבי מבלז) וחסידי ה"אדמורים" מן הגזע הצ'רנובילי, שבוולין הדרומית מערבית (טריסק).

"ההשתייכות" או הנאמנות החסידית היתה בדרושקופול כעין קו התחום בין המשפחות.

כאן אפשר, אולי לגשש אחרי מוצאם של הדרושקופולאים. מכל מקום, עובדה היא, שמספר משפחות בעיירה היוו מין "גזע" נבדל בעלי צורה וכאילו מושלים ב"כפה" – כולן, הן ושלוחותיהן נמנו על הפלג "הגליצאי" ואילו, לדוגמא, משפחות אחרות, חמי-מזג, תוססים, נמנו על הפלג הטריסקאי, הפליבאי, המתמרד.

הקרע בין המשפחות נתגלע ב"כל תוקפו" ומרירותו, כפי שהדבר זכור לי מימי שחר ילדותי, בשנת 1909 בערך. אותה שנה היתה כעין שנה "גורלית" ליהודי דרושקופול. (בסמוך לאותו זמן פרצה השרפה "השניה", בה עלה עיקרה ורובה של העיירה באש). לאחר מותו של הרב הזקן (רבי משה – חסיד בלז) פרצה מחלוקת קשה בעיר, שבעקבותיה נתפלגה הקהלה הקטנה בדרושקופול לשני פלגים. "האוליסקאים" קבלו עליהם לרב את רבי שמואל הירש, חסיד בלז ואילו הטריסקאים קבלו עליהם את רבי נוח, ולאחר מכן את מורי ורבי הרב פנחס וויינר ז"ל, נציגו של האדמו"ר מטריסק. מאז שמשו על כסא הרבנות בדרושקופול שני רבנים. המריבות והקטטות הסעירו את הרוחות בעיירה מספר שנים, היהודים ירדו ממש איש לחיי רעהו, נחשול השנאה והנצחנות ההדדית הלך וגבר, והביא בעקבותיו גם שערוריות הלשנה, דילטוריה וחלול השם.

לאחר תקופת הנסיונות הקשים, בהם נתנסתה העיירה בשנות מלחמת העולם הראשונה, שקטו המריבות ושני הרבנים השלימו ביניהם וחיו בצוותא, חיי דוחק ועוני, כדוגמת רובו הגדול של "בעליהם", יהודי דרושקופול. אחרוני הרבנים בדרושקופול שנספו יחד עם עדתם הואמללה, מתו מות קדושים, היו הרב ווליטשקר והרב אהרון ינטיס, בנו של הרב יצחק ינטיס זכרונם לברכה. (על חיהם הרוחניים של חסידים, אנשי תורה ומדות, בין יהודי העיירה, יש להקדיש פרק מיוחד).

ג) מקורות פרנסה.

עד פרוץ מלחמת העולם הראשונה היה למקור פרנסה חשוב ואולי עיקרי ליהודי דרושקופול – הגבול האוסטרי. יצוא הזון (ביצים, תבואה ועוד) וכן גדולים תעשייתיים ומוצריהם, עורות פשתן ועוד. הגיע לממדים ניכרים לפי הערך. (היבוא מגליציה היה מוברח בעיקרו: מוצרי יי"ש וטבק). במישרים או בעקיפין היתה פרנסתם של הרבה יהודים בעיירה על "סחר חוץ" זה.